

Habaj, Michal (2016). *Kambýses II. Od tradície k histórii* (pp. 186). Krakov: Spolok Slovákov v Poľsku, ISBN 978-83-7490-912-9.

Tomáš Klokner

Po viac ako storočí vyšla ďalšia monografia venovaná achajmenovskej Perzii v období vlády Kambýsa II. Vôbec prvou a zároveň do dnešného dňa poslednou prácou tohto typu bola kniha *Kambýses a podání starověké* (1885) z pera českého bádateľa Justina Práška. Nemusíme samozrejme prízvukovať, že vedecké bádanie, množstvo poznatkov, nové prístupy a spôsoby analýzy zaznamenali za spomínané dlhé obdobie ohromujúci pokrok, a preto si i otázka vlády druhého kráľa Perzskej ríše zaslúžila opätovné prehodnotenie. To, ako nakoniec vidno i z novej monografie, nie je v prípade Kambýsovho vládnutia, jeho činnosti a reforiem v žiadnom prípade jednoduché. Kambýses II. patrí medzi najrozporupnejšie postavy spomedzi perzských panovníkov. Obraz o ňom dlho vytvárala antickej tradícia a iba v posledných rokoch zaznievajú vo vedeckej obci stále silnejšie hlasy po hľadaní skutočného Kambýsa, nepoznačeného tradičnými znakmi blázna, vraha či tyrana. Práve v tomto smere bádania, ktoré sa snaží zhodnotiť jednotlivé pramene v ich vlastnom kontexte, sa odvíja i nami recenzovaná monografia. Je to prístup, s ktorým sa stotožňujeme, napriek tomu, že niektoré z autorových konkrétnych postojov či náhľadov by bolo možné vyhodnotiť i iným spôsobom.

Ako prvý sporný moment, ktorý zostáva dodnes vo vedeckom bádani diskutovaný, spomeňme autorovu terminológiu týkajúcu sa vládnucej dynastie. Kýra II. spoločne s Kambýsom II. neoznačuje ako Achajmenovci, ale Čišpiovci, zhodne so známym postojom R. Rollingera. Autor svoj prístup v úvode odôvodňuje skutočnosťou, že z obdobia pred vlády Dareia I. neexistuje žiadna zmienka o Achajmenovi a je-

diný genealogický dokument z obdobia vlády prvých dvoch panovníkov ríše hovorí iba o legendárnom predkovi Čišpiovi. Využitie pojmu Achajmenovci hodnotí z tohto pohľadu ako anachronizmus. Z odborného pohľadu ťažko tomu odôvodneniu niečo vytknúť, je však otázkou, nakoľko sa označenie dynastie Čišpiovcov pri konvenčnom označení Achajmenovci v českom a slovenskom prostredí presadí.

V desiatich kapitolách prechádza autor v podstate všetkým dostupným pramenným materiálom a prehodnocuje Kambýsovo pôsobenie, jeho plány a vplyvy v rámci dlhodobého politického, vojenského, hospodárskeho a kultúrneho vývoja Perzskej ríše. Pri niektorých sporných otázkach sa pristavíme.

Autor na pomerne rozsiahlom priestore skúma Herodotov prístup k postave Kambýsa, analyzuje rozprávanie gréckeho historika z pohľadu jeho dobových náhľadov a stereotypov, ale i sám autor si zjavne uvedomuje, že definitívnu bodku v tomto smere spraviť nemožno, lebo pri našich prameňoch sa nedá s konečnou platnosťou určiť do akej miery a presne v akej podobe Herodotos so správami získanými v Egypte narábal. Ďalší problém vyvstáva v otázke Kambýsových nárokov na trón. Tu autor naráža jednak na nedostatok, ale tiež tendenčnosť prameňov. V danej otázke je pritom nutné riešiť v súvislosti s nástupom nového panovníka na trón dva problémy: existenciu hlavnej manželky a otázku primogenitúry. Kráľovský manželský pár vystupuje na perzskom dvore prakticky iba v antickej literatúre. Gréci prirodzene vedeli o existencii mnohoženstva a háremu, ale riešili ho v svojom mentálnom obzore prijatím obrazu kráľovského páru tvoreného panovníkom a hlavnou manželkou, pričom v tomto zmysle by

práve jej syn mal nárok na trón. Ďalšou otázkou, ktorá z problému vyvstáva, je, či na trón nastupuje najstarší syn, a teda či mala primogenitúra v perzskom nástupníckom systéme nejaké miesto. Autor prechádza dostupný materiál a čitateľa oboznamuje s jeho problémami a doterajšou diskusiou, pričom uznáva, a to i na základe náznakov v Nabonidovej kronike, existenciu hlavnej manželky, ktorá legitimizovala panovníkovu moc a podporovala jeho politické ambície. Jej synovia mali podľa autora ako jediní legitímne právo na trón, pričom sa vyslovil i za, nie síce vždy dodržiavanú, ale predsa významnú, zásadu primogenitúry. Autorova argumentácia síce spĺňa logické parametre, ale, ako aj sám uznáva, opäť nemožno vysloviť definitívne riešenie. Tendencia vedúca k hlavnej manželke na perzskom tróne je príliš podmienená gréckym mentálnym videním a vskutku iba náznakmi v prednovýchodných materiáloch. V otázke primogenitúry sa nachádzame v tom istom rozpoležení.

Vlastná Kambýsova politická činnosť a jeho prípadné reformy zostávajú nejasné a sporné. Autor tu mohol do veľkej miery vychádzať iba z náznakov a situáciu mu komplikovala skutočnosť, že Kambýsova vláda zapadá medzi dvoch najznámejších panovníkov achajmenovskej Perzie, medzi Kýra II. a Dareia I. Autor napriek tomu naznačil spôsob akým sa za Kambýsa rozvíjala správa ríše a pri jednotlivých prameňoch zdôraznil momenty, ktoré naznačujú Kambýsove vlastné reformy. Nakoniec však musel sám priznať, že zo zachovaných materiálov sa zdá, že Kambýses iba nadväzoval na činnosť svojho otca Kýra II. Oveľa odvážnejšie závery autor predniesol v kapitole o Kambýsových zásahoch do hospodárstva jednotlivých krajín. Vychádzal z údajov z Babylónie a nechal sa viesť svojou základnou tézou, t.j. Kambýsovým zameraním všetkých zdrojov na výpravu do Egypta. Na základe týchto menovateľov autor predpokladá, že Kambýses podporil v Babylónii proces, ktorý viedol k usadzovaniu cudzincov do systému vojenských

usadlostí, dobre známemu z nippurských tabuliek z obdobia vlády Dareia I. Zostáva však otázkou, či autor nepreceňuje význam neskoršej Kambýsovej egyptskej výpravy. Nippurský systém usadzovania cudzincov do usadlostí so špecifickými vojenskými, robotnými a daňovými povinnosťami v Babylónii fungoval už stáročia predtým a autorovu myšlienku a jeho videnie hospodárskeho vývoja tak môžeme považovať iba za jednu z hypotéz.

V otázkach etnicity, kultúry a náboženstva monografia konzervatívne artikuluje predstavu o pomerne nečinnom Kambýsovi, s čím pri zachovaných prameňoch možno iba súhlasiť. Pomerne rozsiahly priestor autor v tejto kapitole venuje Kambýsovej stavebnej činnosti, konkrétne rozoberá autorstvo tzv. Kambýsovhého hrobu na persepolskej pláni. V tomto prípade sa nesažia postulovať vlastné videnie, ale predkladá všetky hypotézy, ktoré sa dodnes v bádani ohľadom možnej Kambýsovej stavebnej aktivity v tejto oblasti objavili. Vyhodnocuje ich, porovnáva, ale nehľadá vlastný záver za každú cenu, lebo akýkoľvek ďalší záver by znamenal preceňovanie existujúcej pramennej základne.

Zvyšné časti monografie zaberajú kapitoly, ktorých hlavná myšlienková os sa sústreďuje okolo Kambýsovej výpravy do Egypta a následnej vlády v krajine faraónov. Zaujímavým príspevkom je v tomto prípade detailný pohľad autora na Kambýsove prípravy vo východnom Stredomorí. Autor napriek doterajším názorom celkom preukázateľne navrhuje možnosť, že práve Kambýsovi Perzia vďačila za pripútanie nielen Cypru, ale i Samu. Autor túto pasáž odôvodňuje kritickou analýzou Herodotovho životopisu Polykrata a starších tiež týkajúcich sa danej otázky. Ovládnutie ostrovov pritom spája s Kambýsovou vojenskou taktikou v oblasti. Peržania si chceli poistiť pred útokom na Egypt východné Stredomorie, lebo plánovali výpravu rozdeliť do námornej a suchozemskej fázy, pričom ovládnutím ostrovov sa nielen poistili pred prípadným útokom od chrbta, ale zároveň

odrezali Egypťanov od pomoci z Egeidy. Po ovládnutí krajiny na Níle sa autor zameril na analýzu Kambýsovho vládnutia v Egypte a v zhode s posledným bádáním vidí v Peržanovej politike v krajine viacero pozitívnych impulzov vedúcich k hospodárskej obnove krajiny. Zároveň vysvetľuje negatívne postavenie Kambýsa v egyptskej tradícii, ktoré možno celkom logicky odôvodniť ťažkými ranami, ktoré vojna s Perziou krajine priniesla.

Na záver môžeme zhodnotiť, že knihu možno odporúčať nielen záujemcom o vládu Kambýsa II. ale všetkým, ktorí sa zaoberajú starovekom, lebo monografia prináša okrem vlády samotného Kambýsa i základný prehľad o vzniku Perzskej ríše a je tak kvalitným úvodom do štúdia dejín Achajmenovskej Perzie, grécko-perzských vojen a kritiky viacerých antických a prednový-
chodných prameňov.

PhDr. Tomáš Klokner, PhD. / t.klokner@centrum.sk

Malokarpatské múzeum v Pezinku

M. R. Štefánika 4

902 01 Pezinok, Slovensko